

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi työtuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan työtuomioistuimesta annettua lakia muutettavaksi siten, että työtuomioistuimen presidentin virka ja työtuomioistuinneuvoksen virka muutetaan vakinaisesti täytettäviksi. Muutoksella vahvistettaisiin työtuomioistuimen puheenjohtajien riippumattomuutta ja puolueettomuutta erityisesti Suomen perustuslaissa sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksessa edellytetyllä tavalla.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan työtuomioistuimen presidentin, työtuomioistuinneuvoksen sekä työtuomioistuimen jäsenen ja varajäsenten eroamisiän muuttamista 67 vuodesta 68 vuoteen yhdenmukaisesti virkamieslaissa säädetyn yleisen eroamisiän kanssa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Tuomioistuimen riippumattomuus

Perustuslain 3 §:ssä on vahvistettu valtiotavallan kolmijako lainsäädäntövaltaan, hallitusvaltaan ja tuomiovaltaan. Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet. Vaatimus tuomioistuinten riippumattomuudesta ilmenee myös perustuslain 21 §:stä.

Perustuslain 102 §:n mukaan tasavallan presidentti nimittää vakinaiset tuomarit laissa säädetyn menettelyn mukaisesti. Myös muiden tuomareiden nimittämisestä säädetään lailla. Perustuslain 103 §:n mukaan tuomari voidaan julistaa virkansa menettäneeksi ainoastaan tuomioistuimen tuomiolla. Tuomareiden virkasuhteiden perusteista muutoin säädetään erikseen lailla. Tuomareiden virat on mainittava valtion talousarviossa.

Hallituksen esityksessä tuomareiden nimitystä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 109/1999 vp) on korostettu, että tuomareiden nimitysjärjestelmän on oltava sellainen, ettei tuomioistuinten riippumattomuus vaarannu. Tuomarin on voitava tehdä itsenäisiä

ratkaisuja pelkäämättä ratkaisun voivan vaikuttaa hänen virkamääräyksensä jatkumiseen.

Työtuomioistuimen toimivalta

Työtuomioistuimesta annetun lain (646/1974) 1 §:n mukaan työtuomioistuin on erikoistuomioistuin, joka käsittelee ja ratkaisee työntekijöiden työehtosopimuksia ja virkamiesten virkaehtosopimuksia koskevat sekä työehtosopimuslakiin (436/1946), valtion virkaehtosopimuslakiin (664/1970), kunnalliseen virkaehtosopimuslakiin (669/1970), evankelis-luterilaisen kirkon virkaehtosopimuksista annettuun lakiin (968/1974), eduskunnan virkamiehistä annetun lain (1197/2003) 10—13 lukuun ja Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain (1166/1998) 12—16 lukuun perustuvat riita-asiat, kun kysymys on:

1) työehto- tai virkaehtosopimuksen pätevydestä, voimassaolosta, sisällyksestä ja laajuudesta sekä tietyn sopimuskohdan oikeasta tulkinnasta;

2) siitä, onko jokin menettely työehto- tai virkaehtosopimuksen taikka edellä mainittujen säädösten mukainen; tai

3) työehto- tai virkaehtosopimuksen taikka edellä mainittujen säädösten vastaisen menettelyn seuraamuksesta, ei kuitenkaan rangaitus- tai kurinpidollisesta seuraamuksesta.

Lisäksi työtuomioistuimien käsittelee ja ratkaisee työehtosopimuksen yleissitovuuden vahvistamisesta annetun lain (56/2001) 9 §:ssä tarkoitettuja valituksia yleissitovuuden vahvistamislautakunnan päätöksistä sekä työneuvostosta ja eräistä työsuojelun poikkeusluvista annetun lain (400/2004) 13 §:ssä tarkoitettuja valituksia työneuvoston oikaisuvaatimuksen johdosta antamasta päätöksestä.

Työtuomioistuimen tuomio on lopullinen eikä siitä ole varsinaisia muutoksenhakuprosessimahdollisuuksia. Ylimääräinen muutoksenhaku on sen sijaan mahdollinen, ja korkein oikeus voi hakemuksesta purkaa työtuomioistuimen tuomion. Myös kantelu korkeimpaan oikeuteen on mahdollista.

Työtuomioistuimen kokoonpano

Työtuomioistuimen kokoonpano on kolmikantainen.

Työtuomioistuimessa on päätoimisena puheenjohtajana presidentti ja sivutoimisina neljätoista jäsentä. Presidentti ja kaksi sivutoimista jäsentä nimitetään henkilöistä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantaja- eikä työntekijäpuolta.

Työtuomioistuimeen voidaan lisäksi nimittää työtuomioistuinneuvos, mikäli se on tarpeen käsiteltävien asioiden lukumäärän tai laadun vuoksi taikka muusta erityisestä syystä. Myös työtuomioistuinneuvos nimitetään henkilöistä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantaja- eikä työntekijäpuolta. Työtuomioistuinneuvos toimii työtuomioistuimen toisena puheenjohtajana. Lisäksi työtuomioistuinneuvos voi toimia työtuomioistuimen jäsenenä käsiteltäessä asiaa presidentin puheenjohtajana. Käytännössä työtuomioistuinneuvos on toiminut työtuomioistuimen jäsenenä vain valitusasioissa.

Kahdeksan sivutoimisen jäsenen on oltava työsuhteisiin perehtyneitä. Näistä jäsenistä neljä nimitetään työnantajajärjestöjen edustavimpien keskusjärjestöjen sekä neljä työntekijöiden ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen esityksestä. Neljä muuta jäsentä, joiden on oltava

virkasuhteisiin perehtyneitä, nimitetään siten, että kaksi jäsenistä nimitetään asianomaisen ministeriön, kunnallisen työmarkkinalaitoksen, evankelis-luterilaisen kirkon sopimusvaltuuskunnan ja Suomen Pankin ja kaksi valtion ja Suomen Pankin virkamiesten sekä kunnallisten ja kirkollisten viranhaltijain ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen esityksestä. Kutakin jäsentä kohti nimitetään kaksi varajäsentä.

Työtuomioistuimien on viime vuosina toiminut kahdessa ratkaisukokoonpanossa. Kumpikin ratkaisukokoonpano muodostuu puheenjohtajasta ja viidestä jäsenestä siten, että puheenjohtajan lisäksi yksi jäsenistä ei edusta työntekijä- eikä työnantaja- ja neljästä muusta jäsenestä kahden tulee olla työnantaja- ja kahden työntekijäpuolen esityksistä nimettyjä. Virkamiehiä ja viranhaltijoita koskevissa asioissa kokoonpanossa on yhden työnantaja- ja yhden työntekijäpuolen esityksestä nimitetyn jäsenen lisäksi kaksi virkasuhteisiin perehtynyttä jäsentä, joista toinen on nimitetty julkisen työnantaja- ja toinen virkamiespuolen esityksestä. Valitusasioissa työtuomioistuin on päätösvaltainen, kun siinä on puheenjohtajan lisäksi kaksi jäsentä, jotka eivät edusta työntekijä- eikä työnantaja- ja yksi jäsen työnantaja- ja yksi jäsen työntekijäpuolelta.

Mikäli lainkäytön yhdenmukaisuus, asiassa annettavan ratkaisun laaja merkitys tai muu tärkeä syy vaatii, asian käsittelyyn työtuomioistuinneuvos osallistuvat molemmat puheenjohtajat ja kaikki varsinaiset jäsenet. Työtuomioistuinneuvos on ainoastaan puheenjohtaja ratkaistaessa asia suullisessa valmistelussa.

Työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen nimittäminen

Työtuomioistuimesta annetun lain 2 ja 2 a §:n mukaan sekä työtuomioistuimen presidentti että työtuomioistuinneuvos nimitetään kolmen vuoden määräajaksi.

Presidentin virka on ollut olemassa alusta lähtien. Työtuomioistuinneuvoksen virka perustettiin vuonna 1982. Tämän määräaikaisen viran täyttäminen muutettiin sitemmin harkinnanvaraiseksi vuonna 1997. Lainmuutoksen syynä oli työtuomioistuimeen vireille tul-

leiden asioiden määrän väheneminen vuodesta 1993 lähtien.

Työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (205/2000). Työtuomioistuimen presidentin viran julistaa haettavaksi korkein oikeus. Korkein oikeus antaa myös lausunnon presidentin viran hakijoista, minkä lisäksi tuomarivalintalautakunta voi hankkia nimitysasiassa muitakin lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita. Viranhakijalle on varattava tilaisuus lausua hankittujen lausuntojen ja selvitysten johdosta. Tämän jälkeen tuomarivalintalautakunta tekee valtioneuvostolle esityksen virkaan nimittämisestä. Tasavallan presidentti nimittää työtuomioistuimen presidentin valtioneuvoston esityksestä.

Työtuomioistuinneuvoksen viran julistaa haettavaksi työtuomioistuin. Työtuomioistuimen presidentti antaa lausunnon työtuomioistuinneuvoksen viran hakijoista, minkä lisäksi tuomarivalintalautakunta voi hankkia nimitysasiassa muitakin lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita. Viranhakijalle on varattava tilaisuus lausua hankittujen lausuntojen ja selvitysten johdosta. Tämän jälkeen tuomarivalintalautakunta tekee valtioneuvostolle esityksen virkaan nimittämisestä. Tasavallan presidentti nimittää työtuomioistuinneuvoksen valtioneuvoston esityksestä.

Työtuomioistuimen toiminta

Suurin osa työtuomioistuimeen tulevista ja ratkaistuista asioista on työehtosopimusriitoja. Toiseksi suurimman ryhmän muodostavat virkaehtosopimusriidat. Lausunto- ja valitusasioita on ollut vuosittain vain muutamia. Työnantajapuolen ajamat kanteet ovat miltei yksinomaan koskeneet työrauhavelvoitteen rikkomista. Palkansaajapuolen kanteissa on puolestaan ollut yleensä kysymys työ- tai virkaehtosopimuksen tulkintaerimielisyydestä tai näiden sopimusten rikkomisesta ja siitä vaadittavasta seuraamuksesta.

Työtuomioistuimeen vuoden aikana saapuneiden ja ratkaistujen asioiden lukumäärät sekä vuoden lopussa vireillä olevien asioiden lukumäärä ovat vuodesta 1986 lähtien olleet

seuraavat (vireillä olevien asioiden määrä ei seuraa suoraan saapuneiden ja ratkaistujen asioiden määrästä, koska asia voi työtuomioistuimessa päättyä myös muulla tavalla kuin ratkaisulla, esimerkiksi jäädä sillensä):

	Saapuneet asiat	Ratkaisutut asiat	Vireillä 31.12.
1986	204	174	65
1987	244	203	62
1988	214	189	53
1989	225	200	42
1990	192	153	56
1991	167	147	51
1992	204	157	65
1993	143	141	39
1994	112	89	34
1995	111	80	44
1996	104	101	34
1997	111	77	38
1998	93	81	32
1999	82	69	34
2000	89	58	42
2001	104	76	43
2002	135	103	60
2003	147	113	74
2004	179	139	81
2005	140	133	53

Työtuomioistuimen tilastot osoittavat, että työtuomioistuimeen saapuneiden asioiden määrä on vaihdellut voimakkaasti. 1990-luvun alkuvuosiin asti tuli vuosittain vireille noin 200 uutta asiaa. Vuodesta 1993 lähtien asiamäärät alkoivat vähentyä niin, että vuonna 1999 uusia asioita tuli vireille vain 82. Tämän jälkeen asiamäärät ovat vuoteen 2005 asti kasvaneet tasaisesti.

Asiamäärien muutos 1990-luvun loppupuolella ja uudelleen 2000-luvulla otettiin huomioon myös työtuomioistuimen kokoonpanossa. Vuosina 1986—1997 työtuomioistuimessa oli kaksi päätoimista puheenjohtajaa. Vuoden 1998 alusta vuoden 2001 heinäkuun loppuun työtuomioistuimessa oli yksi päätoiminen puheenjohtaja. Vuoden 2001 elokuun alusta työtuomioistuimessa on jälleen ollut kaksi päätoimista puheenjohtajaa. Puheenjohtajien nykyinen kolmivuotinen toimikausi päättyy vuoden 2006 lopussa.

1.2. Kansainvälinen kehitys ja Pohjoismaiden lainsäädäntö

Suomen kansainväliset velvoitteet

Useissa Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimusmääräyksissä, kuten ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 19/1990, Euroopan ihmisoikeussopimus) 6 artiklan 1 kappaleessa ja kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 8/1976, KP-sopimus) 14 artiklan 1 kappaleessa, tuomioistuimilta edellytetään puolueettomuutta ja riippumattomuutta.

Tuomioistuimen riippumattomuudella tarkoitetaan riippumattomuutta toimeenpanovallasta, asianosaisista ja lainsäätäjistä. Ulkopuoliset tahot eivät saa asiaankuulumattomasti vaikuttaa tuomitsemistoimintaan. Tuomioistuimen puolueettomuus puolestaan ilmenee tuomareiden tapauskohtaisena esteettömyytenä, objektiivisuutena ja ennakkoluulottomuutena. Riittävää ei kuitenkaan ole tuomarin subjektiivinen puolueettomuus, vaan on tärkeää, että tuomioistuimen ja yksittäisen tuomarin toiminta näyttää myös ulospäin puolueettomalta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on arvioinut tuomioistuimen riippumattomuutta ja puolueettomuutta muun muassa seuraavien kriteerien valossa:

- Millä tavoin tuomareiden nimittäminen on järjestetty,
- kuinka pitkäksi aikaa tuomarit on nimetty virkaansa,
- onko määräajaksi nimitetyllä tuomarilla pysyvä tuomarinvirka kyseisen tuomioistuimen ulkopuolella,
- onko tuomioistuimen päällikkönä pysyvästi nimitetty tuomari,
- millä tavoin tuomioistuin on suojattu ulkopuoliselta vaikuttamiselta, sekä
- onko tuomioistuin järjestetty toiminnallisesti ja muutoin erilliseksi, riippumattomaksi yksiköksi.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan tuomarin määräaikaisuus ei kuitenkaan sinänsä estä tuomioistuimen arvioimista riippumattomaksi, mikäli tuomioistuimen jäsen nauttii tänä aikana erottamattomuutta.

Ruotsi

Ruotsin työtuomioistuimen puheenjohtajat nimitetään kolmen vuoden määräajaksi. Ruotsissa on kuitenkin käyty keskustelua työtuomioistuimen puheenjohtajien virkojen vakinaistamisesta, koska työtuomioistuimen puheenjohtajien määräaikaisuus on nähty tuomioistuimen riippumattomuuden kannalta ongelmallisena. Lainsäädäntömuutoksiin ei kuitenkaan ole toistaiseksi ryhdytty.

Tanska

Tanskan työtuomioistuimen puheenjohtajat on nimitetty pysyvästi vuodesta 1997 lähtien. Puheenjohtajien nimittämistä koskevan muutoksen tavoitteena oli saattaa Tanskan työtuomioistuin täyttämään Euroopan ihmisoikeussopimuksen tuomioistuinten riippumattomuudelle ja puolueettomuudelle asettamat vaatimukset. Voimassaolevan lainsäädännön mukaan Tanskan työtuomioistuimen sivutoimisina puheenjohtajina toimii viisi korkeimman oikeuden jäsentä.

Norja

Norjan lainsäädäntöä on muutettu vuonna 2003 siten, että työtuomioistuimessa on kaksi päätoimista puheenjohtajaa, jotka nimitetään virkaansa pysyvästi. Ennen vuoden 2003 lainmuutosta puheenjohtajat nimitettiin kolmen vuoden määräajaksi. Samoin kuin Tanskassa, myös Norjassa työtuomioistuimen puheenjohtajien nimittämistä koskevaa lainmuutosta on perusteltu tuomioistuinten riippumattomuuteen ja puolueettomuuteen liittyvillä seikoilla.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Työtuomioistuin on Suomessa ainoa tuomioistuin, jonka puheenjohtajat ovat määräaikaisia. Koska tuomioistuinten riippumattomuus kuuluu perustuslaissa säädettyihin valtiosäännön perusteisiin, työtuomioistuimen puheenjohtajien määräaikaisuus antaa erityisen aiheen tarkastella työtuomioistuimen asemaa riippumattomuuden näkökulmasta.

Työtuomioistuimen presidentti ja työtuomioistuinneuvos toimivat puheenjohtajina työtuomioistuimessa käsiteltävinä olevissa asioissa. Tuomioistuimessa istunnon puheenjohtajana toimivalle tuomarille on puheenjohtajan prosessinjohtoon liittyvän tehtävänsä vuoksi asetettava korostettu riippumattomuus- ja puolueettomuusvaatimus.

Vaikka tuomioistuimen riippumattomuus ei välttämättä edellytäkään pysyviä tuomarinvirkoja, tilanne, jossa tuomioistuimen molemmat puheenjohtajat on nimitetty virkaansa varsin lyhyeksi määräajaksi, on tuomioistuimen riippumattomuuden näkökulmasta ongelmallinen. Riippumattomuuden näkökulmasta työtuomioistuimen presidenttiä ja työtuomioistuinneuvosta ei puheenjohtajan tehtäviensä vuoksi ole myöskään perusteltua asettaa tarkastelussa keskenään eri asemaan. Työtuomioistuimen riippumattomuuden merkitystä korostaa edelleen se, että työtuomioistuimen tuomiot ovat lopullisia.

Työtuomioistuin käsittelee muun muassa asioita, joissa valtio on työnantajana riidan toisena osapuolena. Valtioneuvosto puolestaan osallistuu työtuomioistuimen puheenjohtajien nimittämismenettelyyn. Myös tästä syystä työtuomioistuimen riippumattomuudelle ja puolueettomuudelle suhteessa nimittäjätahoon on asetettava korkeat vaatimukset. On esimerkiksi mahdollista, että presidentin tai työtuomioistuinneuvoksen toimikauden lopulla työtuomioistuimessa on vireillä työtai virkasuhderiita, joissa valtio on riidan toisena osapuolena. Määräaikaisen puheenjohtajan saattaa olla vaikea säilyttää uskottava riippumattomuus suhteessa nimittäjätahoon. Toisaalta myös yksityissektorin työehtosopimusriidoissa saatetaan sivuta työmarkkina- ja talouspoliittisesti herkkiä kysymyksiä, joiden ratkaiseminen edellyttää riippumatonta ja puolueetonta asemaa suhteessa asianosaistahoihin ja valtiovaltaan.

Jotta työtuomioistuimen puheenjohtajien riippumattomuus ja puolueettomuus voidaan varmistaa Suomen perustuslaissa, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja KP-sopimuksessa tarkoitetulla tavalla, työtuomioistuimen presidentin virka ja työtuomioistuinneuvoksen virka on tarpeen muuttaa vakinaisesti täytettäväksi. Työtuomioistuimen erityisasema ja kolmikantainen kokoonpano

huomioon ottaen on tärkeää, samalla kun virat vakinaistetaan, kiinnittää huomiota myös siihen, miten näihin tehtäviin nimitettävien henkilöiden riippumattomuus ja puolueettomuus varmistetaan nimitysmenettelyssä.

Lisäksi työtuomioistuimen presidentin, työtuomioistuinneuvoksen sekä jäsenten ja varajäsenten eroamisikä esitetään muutettavaksi vastaamaan virkamiesten yleistä 68 vuoden eroamisikää.

Evankelis-luterilaisen kirkon sopimusvaltuuskunnasta annettu laki (970/1974) on kumottu evankelis-luterilaisen kirkon työmarkkinalaitoksesta annetulla lailla (827/2005), joka on tullut voimaan vuoden 2006 alussa. Työtuomioistuimesta annettuun lakiin on tässä yhteydessä tarkoituksenmukaista tehdä työmarkkinalaitoksen nimeä koskeva tekninen tarkistus.

3. Esityksen vaikutukset

Sekä työtuomioistuimen presidentin että työtuomioistuinneuvoksen virat ovat tällä hetkellä täytettyinä vuoden 2006 loppuun. Työtuomioistuimen asiamäärä ei ole viime vuosina vähentynyt niin merkittävästi, että työtuomioistuinneuvoksen viran täyttämättä jättämiselle vuoden 2007 alusta olisi perusteita. Virkojen vakinaistamisella ei siten olisi välittömiä taloudellisia vaikutuksia eikä välittömiä viranomaisen toimintaan kohdistuvia vaikutuksia.

4. Asian valmistelu

4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Työtuomioistuimen puheenjohtajien asemaan on kiinnitetty huomiota vuonna 2004 laaditussa työtuomioistuimen muistiossa "Työtuomioistuimen puheenjohtajien virkojen määräaikaisuus".

Valtioneuvoston apulaisoikeuskansleri on toukokuussa 2005 arvioinut työtuomioistuimen puheenjohtajavirkojen määräaikaisuuden olevan riippumattomuuden kannalta ongelmallista ja esittänyt oikeusministeriön harkittavaksi, olisiko riippumattomuuden varmistamiseksi aihetta tarkistaa työtuomioistuimesta annettua lakia siten, että työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuin-

neuvoksen virat muutettaisiin vakinaisiksi.

Oikeusministeriö asetti huhtikuussa 2005 työryhmän, jonka tehtävänä on ollut arvioida työtuomioistuimen päätoimisten puheenjohtajien asemaa tuomioistuimen riippumattomuuden ja virkamiesoikeuden näkökulmasta. Työryhmän tuli ehdottaa, tulisiko työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen virat, tai pelkkä työtuomioistuimen presidentin virka, muuttaa määräaikaaisesti täytettävistä vakinaisesti täytettäviksi sekä tulisiko työtuomioistuimesta annetun lain eroamisikää koskevaa säännöstä muuttaa. Mahdolliset säädösehdotukset tuli laatia hallituksen esityksen muotoon. Työryhmään on kuulunut edustajat muun muassa työntekijä- ja työnantajapuolelta.

Työryhmä pyysi syyskuussa 2005 tuomarivalintalautakunnalta kannanottoa lautakunnan mahdollisuudesta kuulla työmarkkinajärjestöjä ennen työtuomioistuimen presidenttiä ja työtuomioistuinneuvosta koskevan nimitysesityksen tekemistä. Lausunto pyydettiin siitä, tulisiko kuulemismahdollisuutta koskeva säännös ottaa työtuomioistuimesta annettuun lakiin tai lakiin tuomareiden nimitämisestä vai tulisiko kuulemismahdollisuuteen kiinnittää huomiota ainoastaan annettavan hallituksen esityksen perusteluissa. Tuomarivalintalautakunnan lausunnon mukaan, mikäli työryhmä katsoo välttämättömäksi, että työmarkkinajärjestöjen kuulemisvelvollisuuteen otetaan tässä yhteydessä kantaa, paras vaihtoehto olisi ottaa asiasta säännös lakiin työtuomioistuimesta.

Työryhmä antoi mietintönsä ”Työtuomioistuimen puheenjohtajien virkojen vakinaistaminen” lokakuussa 2005.

4.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausunnot seuraavilta työtuomioistuimesta annetun lain 2 §:n 3 momentissa tarkoituilta työmarkkinaosapuolilta: Elinkeinoelämän keskusliitto r.y., Suomen Ammattiliittojen Kes-

kusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, Akava ry, valtiovarainministeriön henkilöstöosasto, kunnallinen työmarkkinalaitos, Suomen Pankki, evankelis-luterilaisen kirkon työmarkkinalaitos sekä Suomen Pankin virkamiehet.

Saapuneissa lausunnoissa on yleisesti kannatettu työtuomioistuimen puheenjohtajien virkojen vakinaistamista sekä työtuomioistuimen kokoonpanoon kuuluvien henkilöiden eroamisians nostamista 68 vuoteen. Vakinaistaminen on katsottu tärkeäksi nimenomaan riippumattomuuden takia ja eroamisikä on katsottu tarkoituksenmukaiseksi säännellä yhdenmukaisesti virkamieslaissa säädetyn yleisen eroamisians kanssa.

Valtiovarainministeriön henkilöstöosasto on lausunnossaan todennut, että työtuomioistuimen puheenjohtajien virkojen vakinaistaminen on perusteltua myös valtion henkilöstöpoliittisten linjausten kannalta siten, että pysyvissä tehtävissä käytetään vakinaisia palvelussuhteita.

Valtiovarainministeriön henkilöstöosasto ja kunnallinen työmarkkinalaitos ovat lausunnoissaan katsooneet, että työryhmän ehdotuksen 2 §:n 2 momentissa oleva maininta tuomarivalintalautakunnan mahdollisuudesta pyytää keskusjärjestöjen lausunto vaarantaa tuomareiden riippumattomuuden ja että se pitäisi poistaa. Palkansaajakeskusjärjestöt ovat yhteisessä lausunnossaan puolestaan katsooneet, että lausunntomenettelyä tulisi soveltaa poikkeuksetta, puolueettomuuden ja työmarkkinaosapuolien luottamuksen ylläpitämiseksi.

Kysymys tuomarivalintalautakunnan lausunntomenettelystä on ollut työryhmässä perusteellisen keskustelun kohteena. Tämän keskustelun johtopäätöksiä on kuvattu tarkemmin yksityiskohtaisissa perusteluissa. Nyt annettavan lakiesityksen 2 §:n 2 momentin kolmannen virkkeen muotoilu vastaa työryhmässä saavutettua yhteisymmärrystä. Työryhmän mietinnöstä saatu lausunntopalaute ei siksi ole johtanut muutoksiin tässä esityksessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

2 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisätään maininta työtuomioistuinneuvoksesta työtuomioistuimen päätoimisena puheenjohtajana. Lisäksi pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi sen toinen virke, jonka mukaan presidentti vapautuu toisen viran hoitamisesta siksi ajaksi, jonka hän toimii presidenttinä. Kun työtuomioistuimen presidentin virka ehdotetaan muutettavaksi vakinaisesti täytettäväksi, mainittu virkavapautta koskeva säännös ei olisi tarpeellinen.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan työtuomioistuimen riippumattomuuden ja puolueettomuuden varmistamiseksi muutettavaksi siten, että siitä poistetaan maininta presidentin nimittämisestä kolmen vuoden määräajaksi. Lisäksi 2 momentin ensimmäisen ja toisen virkkeen säädettäisiin koskevan myös työtuomioistuinneuvosta, jolloin työtuomioistuinneuvosta koskeva 2 a § tulisi tarpeettomaksi.

Nimitettäessä työtuomioistuimen presidentti ja työtuomioistuinneuvos vakinaisiin virkoihin on tärkeää varmistaa, että virkoihin valittavat henkilöt täyttävät yleiset ja erityiset kelpoisuusvaatimukset. Työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen nimittämisenmenettelyssä ja nimittämisessä tulee soveltaa yleislakina hallintolakia (434/2003) ja erityislakeina lakia tuomareiden nimittämisestä sekä lakia työtuomioistuimesta. Tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:ssä säädetään tuomareiden yleisistä kelpoisuusvaatimuksista ja nimitysperusteista. Myös työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen tulee lainkohdan mukaan olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä on osoittanut, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtävänalaaan sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Lainkohdan mukaan erityisalan asiantunteudesta vaativien tuomarinvirkojen kelpoisuusvaatimuksista voidaan säätää erikseen.

Laki työtuomioistuimesta edellyttää nimenomaisesti, etteivät työtuomioistuimen presidentti ja työtuomioistuinneuvos edusta työnantaja- eivätkä työntekijäetuja.

Tuomareiden nimittämisestä annetun lain 9 §:n mukaan tuomarinvalintalautakunta pyytää ennen nimitysesityksen tekemistä lausunnon hakijoista siltä tuomioistuimelta, joka on julistanut viran haettavaksi. Lautakunta voi lainkohdan mukaan hankkia muitakin lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita. Hallintolain 31 §:n 1 momentissa säädetään, että viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot ja selvitykset.

Tuomarin yleinen riippumattomuus ja puolueettomuus varmistetaan voimassaolevan lainsäädännön mukaan ennen virkaan nimittämistä. Tuomareiden nimittämisestä annetun lain 14 §:n 1 momentin mukaan vakinaiseen tuomarin virkaan nimitettäväksi esitettävän henkilön on ennen nimittämistä annettava valtion virkamieslainsäädännössä tarkoitettu selvitys sidonnaisuuksistaan. Lisäksi valtion virkamieslain 8 a §:n mukaan nimitettäväksi esitetyn tulee antaa selvitys elinkeinotoiminnastaan, omistuksistaan yrityksissä ja muusta varallisuudestaan sekä kyseiseen virkaan kuulumattomista tehtävistään, työajan käyttämistä edellyttävistä sivutoimistaan ja muista sidonnaisuuksistaan, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa hänen edellytyksiään hoitaa virkaan kuuluvia tehtäviä.

Työtuomioistuimen presidentillä ja työtuomioistuinneuvoksella ei saa olla sellaisia sidonnaisuuksia, jotka voisivat vaarantaa työtuomioistuimen riippumattomuuden ja puolueettomuuden. Heidän tuleekin olla riippumattomia ja puolueettomia paitsi suhteessa nimittävään viranomaiseen, myös ja erityisesti suhteessa työmarkkinaosapuoliin. Työtuomioistuimen asemasta erityistuomioistuimena, jonka ratkaisuihin ei voida hakea muutosta, johtuu erityinen tarve varmistaa, että hakijoilla on riittävä ammatillinen pätevyys työtuomioistuimen puheenjohtajan tehtävään ja mahdollisuus saavuttaa se luottamus, jota tehtävän menestyksellinen hoitaminen edellyttää. Työtuomioistuin liittyy

olennaisella tavalla työ- ja virkaehtosopimusjärjestelmään ja sen toimivuus on tärkeää erityisesti työ- ja virkaehtosopimusosapuolille. Näillä perusteilla työtuomioistuimesta annetun lain 2 §:n 2 momenttiin esitetään lisättäväksi nimenomainen säännös siitä, että tuomarivalintalautakunta voi ennen nimitysesityksen tekemistä pyytää hakijoista lausunnon 3 momentissa tarkoitetuilta työmarkkinoiden keskusjärjestöiltä.

Esityksessä ei puututtaisi tuomarivalintalautakunnan tuomareiden nimittämisestä annetun lain 9 §:n mukaiseen harkintavaltaan käyttää erilaisia valmistelukeinoja ennen nimitysesityksen tekemistä. Säännöksen tarkoituksena olisikin kiinnittää tuomarivalintalautakunnan huomiota kuulemisen tärkeyteen työmarkkinajärjestöjen kannalta. Lausunto pyydetäisiin tuomarivalintalautakunnan harkinnan mukaan työtuomioistuimesta annetun lain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetuilta keskusjärjestöiltä ja vastaavassa asemassa olevilta julkisen sektorin organisaatioilta.

Ehdotetun pykälän 2 momentin neljäs virke sisältäisi säännöksen kahden puolueettoman ja tarvittaessa varapuheenjohtajina toimivan jäsenen määräaikaisuudesta. Muutos on lain-säädäntötekniinen.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen tarkistus, joka johtuu evankelis-luterilaisen kirkon sopimusvaltuuskunnan muuttumisesta evankelis-luterilaisen kirkon työmarkkinalaitokseksi.

2 a §. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Työtuomioistuinneuvoksen virka esitetään muutettavaksi vakituisesti täytettäväksi. Työtuomioistuinneuvoksen nimittämistä ja kelpoisuusehtoja koskevat säännökset lisättäisiin lain 2 §:ään edellä kuvatulla tavalla.

5 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että työtuomioistuimessa on presidentin ja yhden tai useamman sihteerin viran lisäksi myös työtuomioistuinneuvoksen virka.

6 §. Pykälän 4 momentissa säädetään työ-

tuomioistuimen presidentin, työtuomioistuinneuvoksen sekä jäsenten ja varajäsenten eroamisistä, joka on voimassa olevan lain mukaan 67 vuotta. Valtion virkamieslain 35 §:n mukaan virkamiesten yleinen eroamisikä on 68 vuotta. Työtuomioistuimen presidentin, työtuomioistuinneuvoksen sekä jäsenten ja varajäsenten eroamisikä ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan virkamiesten yleistä eroamisikää eli 68 vuodeksi.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Työtuomioistuimesta annetun lain 47 § sisältää asetuksenantovaltuuden. Lakiehdotukseen ei sisälly muutoksia pykälän tekstiin tai soveltamisalaan. Ehdotetut muutokset edellyttävät kuitenkin muutoksia mainitun pykälän nojalla työtuomioistuimesta annetun asetuksen (201/1983) 3 ja 8 §:ään. Luonnos valtioneuvoston tätä koskeväksi asetukseksi on liitteenä.

3. Voimaantulo

Työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen kulumassa olevat kolmivuotiskaudet päättyvät 31 päivänä joulukuuta 2006. Virkojen vakinaiseen täyttämiseen on tarkoituksenmukaista ryhtyä silloin, kun niiden täyttäminen muutenkin olisi ajan-kohtaista.

Laki ehdotetaan sen vuoksi tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

Ehdotuksen mukaisiin valmisteleviin toimenpiteisiin täytettäessä työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen virat vakinaisesti tulisi kuitenkin voida ryhtyä jo ennen lain voimaantuloa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki**työtuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työtuomioistuimesta 31 päivänä heinäkuuta 1974 annetun lain (646/1974) 2 a §, sellaisena kuin se on laissa 1158/1997, sekä

muutetaan lain 2 §:n 1—3 momentti, 5 §:n 1 momentti ja 6 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat 2 §:n 1 momentti ja 5 §:n 1 momentti mainitussa laissa 1158/1997, 2 §:n 2 momentti laissa 214/2000 ja 3 momentti laissa 722/1997 sekä 6 §:n 4 momentti laissa 1208/2003, seuraavasti:

2 §

Työtuomioistuimessa on päätoimisina puheenjohtajina presidentti ja työtuomioistuinneuvos sekä sivutoimisina neljätoista jäsentä. Heidät nimittää tasavallan presidentti. Jäsenet nimitetään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Presidentti, työtuomioistuinneuvos ja kaksi jäsentä nimitetään henkilöistä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantaja- eikä työntekijäetuja. Presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (205/2000). Tuomarivalintalautakunta voi ennen nimitysesityksen tekemistä pyytää hakijoista lausunnon 3 momentissa tarkoitetuilta keskusjärjestöiltä. Tässä momentissa tarkoitetut kaksi jäsentä toimivat tarvittaessa varapuheenjohtajina. Heidän on oltava tuomarin virkaan vaadittavan tutkinnon suorittaneita ja työoloihin perehtyneitä. Kummallekin jäsenelle nimitetään samat kelpoisuusvaatimukset täyttävät kaksi varajäsentä.

Kahdeksan jäsenen on oltava työsuhteisiin perehtyneitä. Näistä jäsenistä neljä nimitetään työnantajyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen sekä neljä työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen esityksestä. Neljän

muun jäsenen on oltava virkasuhteisiin perehtyneitä. Kaksi näistä jäsenistä nimitetään työministeriön, kunnallisen työmarkkinalaitoksen, evankelis-luterilaisen kirkon työmarkkinalaitoksen ja Suomen Pankin sekä kaksi valtion ja Suomen Pankin virkamiesten sekä kunnallisten ja kirkollisten viranhaltijain ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen esityksestä. Kutakin jäsentä kohti nimitetään kaksi varajäsentä samalla tavalla.

5 §

Työtuomioistuimessa on presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen virka ja yksi tai useampi sihteerin virka.

6 §

Presidentti, työtuomioistuinneuvos ja jäsen sekä varajäsen on velvollinen eroamaan täytössään 68 vuotta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 21 päivänä huhtikuuta 2006

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Leena Luhtanen*

Laki

työtuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan työtuomioistuimesta 31 päivänä heinäkuuta 1974 annetun lain (646/1974) 2 a §, sellaisena kuin se on laissa 1158/1997, sekä
muutetaan lain 2 §:n 1—3 momentti, 5 §:n 1 momentti ja 6 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat 2 §:n 1 momentti ja 5 §:n 1 momentti mainitussa laissa 1158/1997, 2 §:n 2 momentti laissa 214/2000 ja 3 momentti laissa 722/1997 sekä 6 §:n 4 momentti laissa 1208/2003, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Työtuomioistuimessa on päätoimisena puheenjohtajana presidentti ja sivutoimisina neljätoista jäsentä. *Jos presidentti ennestään on valtion virassa, hän vapautuu sen hoitamisesta siksi ajaksi, jonka hän toimii presidenttinä.*

Presidentin ja kaksi jäsentä nimittää tasavallan presidentti kolmeksi vuodeksi henkilöistä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantaja- eikä työntekijäetuja. Presidentin nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (205/2000). Tässä momentissa tarkoitettujen kahden jäsenen, jotka tarvittaessa toimivat varapuheenjohtajina, on oltava tuomarin virkaan vaadittavan tutkinnon suorittaneita ja työoloihin perehtyneitä. Kummallekin jäsenelle nimitetään samat kelpoisuusvaatimukset täyttävät kaksi varajäsentä.

Kahdeksan jäsentä, joiden on oltava työsuhteisiin perehtyneitä, nimittää tasavallan presidentti kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Näistä jäsenistä neljä nimitetään työnantajajyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen sekä neljä työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen esityksestä. Neljä muuta jäsentä, joiden on oltava virkasuhteisiin perehtyneitä, nimittää tasavallan presidentti

Ehdotus

2 §

Työtuomioistuimessa on *päätoimisina puheenjohtajina* presidentti ja *työtuomioistuinneuvos sekä* sivutoimisina neljätoista jäsentä. Heidät nimittää tasavallan presidentti. Jäsenet nimitetään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Presidentti, *työtuomioistuinneuvos* ja kaksi jäsentä nimitetään henkilöistä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantaja- eikä työntekijäetuja. Presidentin *ja työtuomioistuinneuvoksen* nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (205/2000). *Tuomarivalintalautakunta voi ennen nimitysesityksen tekemistä pyytää hakijoista lausunnon 3 momentissa tarkoituilta keskusjärjestöiltä. Tässä momentissa tarkoitettut kaksi jäsentä* toimivat tarvittaessa varapuheenjohtajina. *Heidän* on oltava tuomarin virkaan vaadittavan tutkinnon suorittaneita ja työoloihin perehtyneitä. Kummallekin jäsenelle nimitetään samat kelpoisuusvaatimukset täyttävät kaksi varajäsentä.

Kahdeksan jäsenen on oltava työsuhteisiin perehtyneitä. Näistä jäsenistä neljä nimitetään työnantajajyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen sekä neljä työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen esityksestä. Neljän muun jäsenen on oltava virkasuhteisiin perehtyneitä. Kaksi näistä jäsenistä nimitetään työministeriön, kunnallisen työmarkkinalaitoksen, evankelis-luterilaisen

Voimassa oleva laki

Ehdotus

niin ikään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Kaksi näistä jäsenistä nimitetään asianomaisen ministeriön, kunnallisen työmarkkinalaitoksen, evankelis-luterilaisen kirkon sopimusvaltuuskunnan ja Suomen Pankin ja kaksi valtion ja Suomen Pankin virkamiesten sekä kunnallisten ja kirkollisten viranhaltijain ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen esityksestä. Kutakin jäsentä kohti nimitetään kaksi varajäsentä samalla tavalla.

kirkon *työmarkkinalaitoksen* ja Suomen Pankin sekä kaksi valtion ja Suomen Pankin virkamiesten sekä kunnallisten ja kirkollisten viranhaltijain ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen esityksestä. Kutakin jäsentä kohti nimitetään kaksi varajäsentä samalla tavalla.

2 a §

Käsiteltävien asioiden lukumäärän tai laadun vuoksi taikka muusta erityisestä syystä työtuomioistuimeen voidaan nimittää määrääjäksi työtuomioistuinneuvos.

Tasavallan presidentti nimittää työtuomioistuinneuvoksen enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan henkilöistä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantaja- eikä työntekijäetuja.

Työtuomioistuinneuvoksen kelpoisuudesta, virkavapaudesta ja virassapysymisoikeudesta sinä määräaikana, joksi hänet on nimitetty, on voimassa, mitä työtuomioistuinten presidentistä säädetään.

5 §

Työtuomioistuimessa on presidentin virka ja yksi tai useampi sihteerin virka.

6 §

Presidentti, työtuomioistuinneuvos ja jäsen sekä varajäsen on velvollinen eroamaan täyttäessään 67 vuotta.

2 a §

(kumotaan)

5 §

Työtuomioistuimessa on presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen virka ja yksi tai useampi sihteerin virka.

6 §

Presidentti, työtuomioistuinneuvos ja jäsen sekä varajäsen on velvollinen eroamaan täyttäessään 68 vuotta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Valtioneuvoston asetus

työtuomioistuimesta annetun asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty oikeusministeriön esittelystä, *muutetaan* työtuomioistuimesta 25 päivänä helmikuuta 1983 annetun asetuksen (201/1983) 3 ja 8 §, niistä 8 § sellaisena kuin se on asetuksessa 1223/1997, seuraavasti:

3 §

Työtuomioistuinneuvoksen tehtävänä on sen lisäksi, mitä työtuomioistuimessa annettussa laissa on säädetty, omalta osaltaan huolehtia työtuomioistuimen lainkäytön joutuisuudesta ja laintulkinnan yhdenmukaisuudesta.

hoitaa työtuomioistuinneuvos. Tämänkin ollessa estyneenä tai presidentin ollessa kolmea kuukautta pitemmän ajan virasta vapaana samoin kuin presidentin viran ollessa avoimena tasavallan presidentti määrää viran hoitajan.

8 §

Presidentin ollessa estyneenä enintään kolmen kuukauden ajan hänen tehtäviään

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.